

חבל נחלתו

סימן כט

חישוב מעשר כספים מתרומות הניתנות למוסדות המוכרים לצרכי מס

שאלה

יותר ממה שצריך לתת כדי שיקבל החזר, ומה שיוותר בידיו הוא כמה שצריך לתת למעשר.

ב. שאלה דומה צריכה להישאל על כל החזרי המס או תשלומים נוספים שנעשים ע"י רשויות המדינה לאחר הגשת הדו"ח השנתי של רווח והפסד. אם התברר שגבו ממנו מסים בשיעור גבוה מן הראוי הרי הוא מקבל החזר כגון מביטוח לאומי או ממס הכנסה, לעומת זאת אם הוא שילם פחות מן השיעור הרי עליו להשלים את חובת המס כפי שיושת עליו. ושוב נשאלת השאלה איך לחשב החזר מס או תוספת מס זו לגבי שיעור מעשר כספים. הרי המס שהוא משלם לביטוח לאומי או מס הכנסה אינו כלול בסך הכללי ממנו הוא מפריש מעשר כספים. נמצא לכאורה שרק לאחר שנה או מעט פחות מעת שנתן מעשר כספים יתברר לו אם היה צריך לתת יותר או פחות למעשר כספים.

מצב זה מברר לדעתי את דרך נתינת מעשר הכספים ודרך חישובו. לפי האמור בשו"ע (יר"ד סי' רמט ס"א) חישוב מעשר כספים הוא שנתי או חצי שנתי. לכן אפילו נחשוב שצריך לתת גם מההחזרים לא ניתן בעת מתן הצדקה לחשב חישוב מקיף של סך מעשר הכספים, כיון ששיעור המס שייגבה ממנו הוא חישוב שנתי לכל שנה לועזית, נמצא שרק לאחר כשמונה חודשים ידע האם הוא שילם

אדם הנותן צדקה למוסד מוכר לענייני מס מקבל מהמדינה החזר עליו בגובה שליש מנתינתו. האם בחשבון מעשר כספים שלו הוא צריך לתת מיד בשליש יותר כדי שיצא ידי חובת מעשר, או שצריך לתת מעשר כספים מההחזר כדין כל רווח כספי?

תשובה

א. לכאורה, בהסתכלות ראשונה, אין הבדל אם יתן מלכתחילה בשליש (מלבר) יותר הרי בסוף התהליך יתן את מה שצריך היה לתת. לדוגמא אם צריך לתת 10 שקל למעשר יתן בתחילה 15 שקלים יקבל 5 שקל החזר ונמצא שנתן עשרה שקלים כפי הראוי. וכן למחשבים שנותן לכתחילה עשרה שקלים ואח"כ מפריש מן ההחזר. אולם אין זה נכון אף מבחינה מספרית. שכן אם נתן 10 שקלים למעשר כספים ויקבל החזר של שלשה שקלים ושליש השקל, וממנו יתן שוב מעשר כספים – שלש עשיריות השקל ($3/10$) ועוד אחד חלקי שלשים ($1/30$) הרי סה"כ מה שבא ליד המעשר קטן משמעותית ($6+2/3+3/10+1/30$) קרוב לשבעה שקלים ולא יותר, בעוד שלפי דרך הנתינה הראשונה הוא נתן עשרה שקלים בב"א. ולכאורה היה נראה שמן הראוי לחשב את דרך הנתינה לפי הדרך הראשונה, לתת בעת נתינת הצדקה בשליש מלבר

מעורב ומחושב עם יתר הוצאותיו והכנסותיו לגבי מס הכנסה. ויכול להיות לדוגמא שהוא צריך לשלם למס הכנסה עוד אלפיים שקל שמהם כבר נתן מעשר כספים, ויפחיתו מתשלומיו אלף כזיכוי ממס הכנסה. לפי הדרך שצריך לתת מלכתחילה 150% ממעשר כספים כדי שהחזר יקוזז במקור, יצטרך עתה לחשב שבעצם מה שכתוב שהוא צריך לשלם אלף שקל למס הכנסה (אלפיים למס הכנסה בהפחתת הזיכוי של אלף מתרומות מוכרות) אינו השיעור הנכון למעשר כספים אלא הוא צריך להפחית מהשיעור למעשר כספים אלפיים שקל. וכן אם זכאי לחזר ממס הכנסה של אלפיים שקל, הוא יצטרך לחשב שבעצם צריך לתת רק מאלף שקל שהרי אלף הם זיכוי על תרומות. כל החשבונות הנ"ל מסובכים ואינם נתבעים מנותן מעשר כספים.

ד. וישנו טעם נוסף, הרי הוא נדר או קיבל על עצמו לתת מעשר מרווחיו ולא חמישה עשר אחוז. והרי כדי לקבל החזר הוא צריך לתת עתה בחמישים אחוז יותר, ורק אז יקבל את החזר בגובה הראוי נמצא שהוא הוציא מכיסו עתה יותר ממעשר. ואילו את החזר ספק יקבל ספק לא יקבל בעוד כשמונה חודשים. נמצא שנתן יותר ממעשר כספים אותו קיבל על עצמו.

ה. הנימוקים לעיל להעדיף את הנתונה המאוחרת לאחר קבלת החזר המס היו

יותר מס מהראוי לו והוא מקבל החזר שממנו יתן מעשר כספים, או ששילם פחות מס מן הראוי לו ועליו להוסיף, וממילא "לקבל החזר" ממעשר כספים בשיעור שנתן יותר ממעשר.

מובן שחשבון כזה לא נדרש מהאדם, אלא הנוהגים לתת מעשר כספים בדיוק לפי הכנסות והוצאות צריכים לתת לפי רווחיהם עתה, ואת השאר יחשבו בעתיד. וכך נראה לי להסביר את הגמרא בבבא קמא (צט ע"ב): "ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא, אמר לה: מעליא הוא. למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה: אחזיתיה ואמרו לי בישא הוא, ולא קא נפיק לי, אמר ליה לרב (רש"י): רב – שומר גנזיו של רבי חייא דודו הוה!" זיל חלפיה ניהלה, וכתוב אפנקסי דין עסק ביש".

ומפרש רש"י: "דין עסק ביש – סחורה רעה היא שעל עסקי חנם אני מפסיד שלא היה לי לראותה". ומן הסתם לאיזה צורך היה רבי חייא צריך לרשום את ההוצאה הזו – לשם חישוב מעשרותיו או חומשו לצדקה¹.

ג. וכן לגבי החזר על תרומות ממס הכנסה. אמנם שם שיעור החזר כביכול ידוע, אבל למעשה החזר הזה אינו ניתן על כל תרומותיו למוסדות צדקה אפילו לא לכל המוכרים לצורך מס, ועוד שהחזר זה ניתן רק עם החישוב הכולל של מס הכנסה כשמונה חודשים לאחר סיום השנה הנוצרית. ועוד, החזר מתרומות

1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה: לענ"ד כתב להזהר פעם אחרת כשרואה מטבע. תשובת המחבר: א"כ מדוע לרשום לעצמו שהפסיד בעסק? די לרשום לא לראות מטבעות מחשש הפסד.

חבל נחלתו

לומר שמלכתחילה ייתן יותר כדי שהחזר לא ימעט את השיעור הניתן. והיה מקום לומר שהחזר במקרה כזה הוא הלואה או מתנה על מנת להחזיר. אולם אם המתנה או החזר ניתנת מגורם שלישי נראה שהיא נחשבת כהכנסה נוספת החייבת במעשר כספים, אבל אין לה קשר למעשר שכבר ניתן.

מסקנה

חישוב מעשר הכספים צריך להיות לפי החיוב עתה, במידה וייתן החזר מס הן מתרומות והן מפעילות עסקית אחרת יש לערוך חישוב מעשר כספים חדש כעל הכנסה נוספת.

מצדדים מעשיים. אולם, יש לדחות את כל "הנתינה במקור" של מעשר כספים בגובה 150 אחוז ממה שחייב מטעם עקרוני.

את החזר אינו מקבל ממי שנתן לו צדקה אלא מגורם שלישי. וכי מי שהובטח לו שיקבל מתנה בעוד כמה חודשים אם יתן עתה לפלוני צדקה, צריך כבר עתה לתת מאותה מתנה מובטחת מעשר כספים? הרי החזר המס ניתן מגורם שלא מעורב כלל בצדקה שניתנה, וא"כ מדוע שיתחייב לחשב עתה כאילו כבר קיבל את החזר המס כדי שיתן עתה יותר מעשר?! אם מקבל הצדקה היה מחזיר לו חלק מהצדקה לאחר זמן, והנותן רוצה לעמוד בשיעור של מעשר לאותו מקבל היה מקום

סימן ל

נטילת מזוזות ע"י שוכר מדירתו הישנה לדירתו החדשה

שאלה

מגורשי כפר דרום טולטלו מדיר זמני ששכרה להם המדינה לדיר זמני בקרוילות. בדיר הזמני בו התגוררו כשנה וחצי הם קנו וקבעו מזוזות בפתחיהם. בקרוילות הם שוב נאלצים לקנות מזוזות ולקבוע בפתחיהם. ההוצאה הכספית הכרוכה בכך גדולה. האם הם חייבים להשאיר מזוזות בדיר הזמני הראשון או שיכולים ליטלן?

תשובה

א. בבבא מציעא (קב ע"א) נאמר: "תנו רבנן: המשכיר בית לחבירו – על השוכר

לעשות לו מזוזה, וכשהוא יוצא – לא יטלנה בידו ויוצא. ומנכרי – נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא, וקבר אשתו ושני בניו. – מעשה לסתור? אמר רב ששת: ארישא".

וכתב במנורת המאור (פ"ו, המצוות עמ' 490, הל' מזוזה): "ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא, וקבר את אשתו ואת שני בניו. וגרסי בפירקא במה מדליקין בעון מזוזה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהם קטנים, שנא' דם נפשות אביונים נקיים, וסמיך ליה לא במחזרת מצאתים, פי' מפני שעשו פתחיהם במחזרת בלא מזוזה, אביונים נקיים מתים, שהם בניו ובנותיו הקטנים".

עפ"י ד' מנורת המאור הסכנה היא לדיר